

Прищеп О.П.
викладач кафедри музичного мистецтва
Чернігівського національного педагогічного
університету імені Т.Г. Шевченка

Фортепіанний цикл «Дитяча музика» С.С. Прокоф'єва

Сергій Сергійович Прокоф'єв (1891 - 1953) - радянський композитор, піаніст, диригент. В історію музичного мистецтва С. Прокоф'єв увійшов як «творче явище колосального розмаху» (Б. Асаф'єв), в якому поєднувалися новизна і повага до традиції, самотність і виразне відчуття національне джерело, емоційне багатство, мужність і воля, гостре відчуття сучасності. Д.Б. Кабалевський називав С. Прокоф'єва «сонцем російської музики ХХ століття» [1, 4]. Його творчість насичена могутньою життєвою силою, сліпучим світлом, пройнята безмежною любов'ю до життя, до людини, до природи.

Про фортепіанну творчість С. Прокоф'єва писали Арановський М., Блок В., Богданова Т., Гаккель Л., Дельсон В., Жилиєв Н., Кабалевський Д., Корсунська М., Мартинов І.

Мета статті – розробити конкретні методичні рекомендації до п'єс «Дитячої музики» Прокоф'єва.

Цикл фортепіанних мініатюр «Дитяча музика» - це перший збірка Прокоф'єва для дитячої аудиторії. Згадуючи про роботу над цим циклом, композитор писав: «Влітку 1935 року, одночасно з «Ромео і Джульєтта», я складав легкі п'єски для дітей, в яких прокинулася моя любов до сонатинності, що досягла тут, як мені здавалося, повної дитячості. До осені їх набралася ціла дюжина, яка потім вийшла збірником під назвою «Дитяча музика»»[2, 195]. Під «сонатинністю» композитор тут має на увазі особливу ясність викладу музичних думок, відносну простоту музики і, як правило, прозорість фортепіанної фактури. «Дитяча музика» - це програмна сюїта замальовок про літній день дитини з ранку до вечора. Дванадцять п'єс, що

склали збірку «Дитяча музика» характеризуються: різноманітністю сюжетів, характерів музики; захоплюючі за своїми образами; цікаві своєю незвичайною, по-прокоф'євськи свіжою мелодикою, гармонією і ритмом. Розглянемо деякі твори.

Перша п'єса – «**Ранок**» відкривається ефектними відблисками-акордами сонячної тоніки до-мажор. Тут виділена квінта лада, потім підкреслен перехід від терції до прими. Виконавцю необхідно підкреслити цю барвистість мажору. У цій простій поліфонічній деталі – вражаюча гра світлотіней. Далеко відстаючі один від одного голоси, перекличка регістрів, «відлуння», що відповідають акордам у басах, створюють відчуття простору повітря. Виконавцю важливо створити «дзюркотливу» звукову атмосферу легким дотиком до фортепіано, м'яким зануренням в клавіатуру. Природно, що виконання п'єси передбачає педальний наплив звучань акордів на середні голоси.

У «**Прогулянці**» важливо, вже в перших тактах, передати початковий ритм, як би підстрибуючої, дитячої ходи. У плавній ласкавій мелодії правої руки бажано «почути думку», виражену у восьмитактній побудові (2+2+4), а не підкреслювати двутакти, прагнучи показати їх цілковиту рівноправність. Середній епізод – зразок імітаційної поліфонії. Кожен новий голос має свій характер, що важливо показати виконавцю (широта пісенного дихання теми в різних голосах, в кожному з яких довгі ліги допомагають виявити протяжність фраз). Водночас, пісенність поєднується з інтенсивним динамічним наростанням.

У «**Казочці**» майстерно відтворено характер російської пісенності. Зворушлива журлива мелодія, що нагадує награв жалецьки, виразно відтінюється підголосною остінатною приспівкою. Отже, у п'єсі два голоси з чітко диференційованими функціями. У мотиві лівої руки – своя наспівність, яка проявляється у виразній ладовій інтонації, що підкреслює мінор. Вона асоціюється з мотивом колискової «Баю баюшки - баю». У середній частині

на ремарці *sostenuto* з'являється «справжня фантастика». Важливо підкреслити цю зміну характеру розповіді на тривожно-запитальну.

Далі йде «**Тарантела**». Музика її крайніх частин відзначена пружністю ритму і стрімкістю, притаманною темпераментному італійському танцю. Яскравий контраст приносить чарівна мелодія середнього епізоду, повна м'якого гумору і посмішки. При цьому є необхідним збереження безперервності, енергійності пульсу жвавого руху.

«**Розкаяння**» – правдива і тонка психологічна мініатюра, раніше названа композитором «Соромно стало». Безпосередньо і зворушливо, й водночас глибоко, розкритий внутрішній світ дитини. Лірична тональність п'єси (ре-мінор) вимагає класичних прийомів звуковидобування: співуче туше, гнучке легато, м'які закінчення фраз. Привертають увагу безліч відтінків педалізації. Характер мелодії – «співочо-речитативний». При цьому елемент речитативної виразності не поступається виразності кантиленній.

«**Вальс**» ласкавий, безтурботний, чистий. Його виконання має бути дещо імпровізаційним, що підкреслює пустотливі зміни регістрів, витончені перебої ритму, примхливість мелодійної лінії. Середній фрагмент сприймається як виразний діалог, у якому важливо показати живий розвиток, динаміку фрази.

У п'єсі «**Хід коників**» швидкий темп, незграбна мелодика середнього розділу, химерні, іноді, дуже великі стрибки створюють виразну картинку з життя маленьких мешканців луків і полей. У цій оригінальній мініатюрі втілена органічна відповідність слухових і зорових вражень. Так і здається, ніби чуєш дзвінке стрекотіння коника, бачиш його тремтяче пружне тільце з довгими ніжками, його несподівані блискавичні стрибки.

П'єса «**Дощ і веселка**» присвячена образам природи. Тут досягнуто повне злиття почутого і побаченого. Спочатку понуро й монотонно звучить пісенька дощових краплин. Пробуджені нею почуття смутку виразно передають інтонації зменшених терцій. Грона цілотонних співзвуч трохи розряджають емоційну напругу. Важливо передати народження в цій

звуковий сфері нового образу – веселки (мелодія на білих клавішах, що спускається з висоти, що простягнулася через три октави). Виконання п'єси вимагає м'якого занурення в клавіатуру, широти пісенного дихання, милування тембральним забарвленням звуку, створення хиткої і ніжної гама кольорів.

П'єса «**П'ятнашки**» за характером музики і мелодійним рисунком, за фактурою викладу близька «Тарантелі». Однак, музика «П'ятнашок» ще більш легка. Виконувати твір слід з веселим гумором, усмішкою, підкреслюючи несподівані мелодичні повороти і акценти.

П'єса «**Марш**» гострого скерцозного характеру. Композитор широко використовує в ній ефекти «несподіваного». Це досягається контрастами *f* і *p*, підкресленням сильних і слабких часток в такті, що надає метро-ритмічній організації твору особливу гнучкість і своєрідність. Виконавцю слід це врахувати і більш уважно поставитися до всіх авторських вказівок.

«**Вечір**» нагадує невеличкий поетичний ноктюрн, що відрізняється акварельною ніжністю музичних барв. Фактура п'єси заснована на майстерно перетворених класицистських прийомах письма. Спочатку супровід викладено у вигляді безперервно пульсуючих співзвуч з індивідуалізацією голосів. Активність баса надає руху восьмих характеру плавного коливання, що дуже важливо передати у виконанні. Мелодія повинна звучати витончено, ніби «парити» у високому «флейтовому» регістрі.

П'єса «**Ходить місяць над луками**», за чистотою мелодійного рисунка і спокійною пивною ритмікою, близька до російських ліричних хороводних пісень. Виконавцю необхідно досягати непомітного для слухача переміщення мелодії і акомпанементу з партії однієї руки в партію іншої, співучості і протяжності звучання самої мелодійної лінії, тонкощів фразування, несподівано тональних зрушень. Усе це надає нове забарвлення звучанню.

Узагальнюючи проведений аналіз, варто зазначити, що кожна з дванадцяти п'єс циклу «Дитяча музика» не тільки принесе задоволення юним

піаністам, а їй надасть великої користі, розвине їх творчу фантазію, покращить виконавську техніку.

Література

1. Кабалевский Д. О Сергее Прокофьеве и его музыке для детей и юношества / Д. Кабалевский // С. Прокофьев «Детская музыка» [для фортепіано]. – М.: Музыка, 1971, – 35 с.
2. Прокофьев С.С. Материалы. Документы. Воспоминания. / С.С. Прокофьев. – М.: Музгиз, 1961, – 467 с.